

Postavení znalců, tlumočnicků a překladatelů v trestním řízení a rozhodování o jejich odměnách

Znalec je osobou s odbornými znalostmi, kterou přibírají podle § 105 tr. řádu orgány činné v trestním řízení právě ke zodpovězení otázek vyžadujících příslušné odborné znalosti.

Postavení znalců upravuje nový zákon č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a prováděcí vyhlášky č. 503/2020 Sb. o výkonu znalecké činnosti a č. 504/2020 Sb. o znalečném. Postavení tlumočnicků nově upravuje zákon č. 354/2019 Sb. a vyhlášky 506/2020 Sb. o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti a č. 507/2020 Sb. o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele

Seznam znalců jako fyzických osob i znaleckých ústavů je dostupný ve vyhledávači na www.justice.cz. Znalci jsou jmenováni pro jednotlivě obory, které se dále dělí na odvětví (vyhláška č. 505/2020 Sb.). Nejčastěji se v praxi setkáváme se znalci z oboru ekonomika, z oboru zdravotnictví, příp. z oboru kriminalistika. Co bylo výše řečeno platí obdobně pro tlumočnický, tito jsou rozděleni podle jednotlivých jazyků vč. znakové řeči.

Po provedení znaleckého (tlumočnického) úkonu znalec a tlumočnick předkládají orgánu činnému v trestním řízení své vyúčtování odměny a náhrady nákladů znalce či tlumočnicka (souhrnně označováno jako znalečné či tlumočné). Pokud orgán činný v trestním řízení, který znalce (tlumočnicka) přibral, souhlasí s vyúčtováním, jak ho znalec (tlumočnick) předložil, dá jen pokyn k jeho proplacení v účtované výši. Pokud ten, kdo znalce přibral, nesouhlasí s vyúčtováním, jak ho znalec (tlumočnick) předložil, rozhoduje usnesením podle § 110b tr. řádu nebo § 29 odst. 2 tr. řádu o odměně a náhradě nákladů znalce nebo tlumočnicka. Při rozhodování se řídí zákonem č. 254/2019 Sb., kde v § 30 je stanoveno, co je znalečné, v § 31 je definována odměna a v § 32 náhrady. Tyto náhrady jsou dále konkretizovány v § 10-16 vyhl. č. 504/2020 Sb., odměna v § 2-9 této vyhlášky. Obdobně u tlumočnicka jsou odměna a náhrady upraveny v § 29-30 zákona č. 354/2019 Sb. a v § 2-11 vyhlášky č. 507/2020 Sb. (odměna) a v § 12-18 této vyhlášky (náhrady).

Je důležité si uvědomit, co je znaleckým úkonem a co jsou náklady znalce, za které přísluší náhrada!

Nejprve musíme určit, za jaké úkony a za kolik hodin přísluší znalci odměna, přičemž znaleckými úkony bývají nejčastěji:

- studium spisu – znalec musí prostudovat výpovědi obviněných a svědků, protokol o ohledání místa činu, atd.
- studium zdravotní dokumentace – např. v případě psychiatrického posudku na obviněného znalec studuje jeho předchozí zprávy o zdravotním stavu
- samotné znalecké vyšetření – např. obviněného či svědka
- účast při vyšetřovacích úkonech – např. u vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce činu, проверки výpovědi na místě
- konzultace znalců – v případě, že jsou přibráni dva znalci k vypracování posudku (nejčastěji pitva), nebo v případě, že podávají společné posudky ze souvisejících odvětví (nejčastěji jeden znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, druhý znalec z oboru psychiatrie)
- vlastní úvahy znalce a koncipace posudku

- samotná výpověď před soudem nebo jiným orgánem činným v trestním řízení, včetně přípravy spočívající v opětovném prostudování posudku před výsledkem, zvláště pokud od písemného vyhotovení posudku uplynula delší doba.

V § 2 odst. 1 vyhl. č. 504/2020 Sb. je uvedena sazba odměn za znalecké úkony. U znalců činí odměna za jednu i započatou hodinu práce 300 až 450 Kč. Proto odměnu nedělíme po kratších časových úsecích, např. i za výslech trvající 20 minut má znalec právo účtovat odměnu jako za celou hodinu.

Samozřejmě není vůbec jednoduché jednoznačně stanovit, kolik času si jednotlivé úkony znalce vyžádaly a jakou hodinovou sazbou by měly být honorovány. Proto v praxi dochází ke krácení odměn účtovaných znalcem spíše výjimečně, např. v případech, kdy zcela evidentně množství hodin účtovaných znalcem neodpovídá rozsahu písemného posudku, případně kdy znalec směšuje pojmy odměna a náhrada nákladů. V těchto případech je nutné rozhodnout usnesením, z jehož výroku musí být patrné, jak vysoká odměna a jaká náhrada je znalci přiznávána. V odůvodnění je třeba rozebrat, proč je odměna nebo náhrada krácena.

Konečně je třeba upozornit na § 31 odst. 6 zákona č. 254/2019 Sb., podle něhož se odměna zvyšuje o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je znalec povinen uplatnit podle zákona č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty. U náhrad problematiku DPH řeší § 32 odst. 4 a 5 zákona č. 254/2019 Sb.

Obdobně tak u tlumočnicků, zde poukazují na ustanovení § 29 odst. 4 (DPH u odměny) a § 30 odst. 4, 5 (DPH u náhrad), vše zákona č. 354/2019 Sb. o tlumočnících.